

દાખલ તારીખ :	૩૧	૦૮	૨૦૨૪
નિકાલ તારીખ :	૦૪	૦૬	૨૦૨૬
સમય અવધિ :	વર્ષ	માસ	દિવસ
	૦૧	૦૯	૦૪

GJBH030088002024

અંકલેશ્વરનાં મહે. બીજા એડી. ચીફ જ્યુડીશીયલ મેજીસ્ટ્રેટ સાહેબની કોર્ટમાં, મુ. અંકલેશ્વર.

ફોજદારી કેસ નંબર : ૪૧૮૨/૨૦૨૪

આંક :-

ફરીયાદી : ચિંતન રમણભાઈ પંચાલ
રહે. ૨૦૭, નિલકંઠ વિલા, તા.અંકલેશ્વર જી.ભરૂચ.

વિરુદ્ધ.

આરોપી : પટેલ દિવ્યેશભાઈ અશોકભાઈ
રહે. ૧૮૪, મંદીર ફળીયુ, ભદામ તા.નાદોડ, જી.નર્મદા

ગુનો : નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ મુજબ

ફરીયાદી તરફે વિ. વ. શ્રી વી.બી.મકવાણા
આરોપી તરફે વિ.વ.....શ્રી પી.પી.સોલંકી

:: જજમેન્ટ ::

(૧) ફરીયાદપક્ષનાં કેસની ટૂંકમાં હકિકત એવી છે કે, આ કામના ફરીયાદી ઉપરોક્ત સરનામે રહે છે અને આરોપી પણ ઉપરોક્ત સરનામે જ રહે છે સદર કામના આરોપી સાથે ફરીયાદીની મુલાકાત ફરીયાદીના મિત્રએ કરાવેલી હતી જે આ કામના આરોપીના પણ મિત્ર થાય છે. જેથી તેઓ એકબીજાના મીત્ર થાય છે. આ કામના આરોપી શેર ટ્રેડીંગનો ઇંછો કરતા હોવાથી ફરીયાદીએ શેર માર્કેટમાં રોકાણ કરવા આરોપીને પૈસા આપેલા. જેથી આરોપી પર વિશ્વાસ કરી ફરીયાદીએ પોતે કરેલી બચતમાંથી આરોપીને નેટ બેંકીંગ દ્વારા તારીખ.૨૦/૦૧/૨૦૨૩ ના રોજ રૂ.૫૦,૦૦૦/- આપેલા અને તા.૨૩/૦૧/૨૦૨૩ ના રોજ રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- સદર આરોપીના ખાતામાં ટ્રાન્સફર કરેલા અને તારીખ ૨૬/૦૧/૨૦૨૩ના રોજ ૫૦,૦૦૦/-ના રોજ ટ્રાન્સફર કરેલા. બાદ તારીખ ૩૧/૦૧/૨૦૨૩ના રોજ રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/- આપેલા. આમ ટુકડે ટુકડે મળી કુલ રૂ. ૪,૦૦,૦૦૦/- ફરીયાદીએ આરોપીને આપેલા અને ત્યારબાદ આરોપી નીચત સમયમા લેણી રકમ ફરીયાદીને પરત ન કરતા ફરીયાદીએ તે રકમની ઉઘરાણી આરોપી પાસે કરેલી અને આરોપીએલેણી રકમ ચુકવવા માટે તા.૦૧/૦૪/૨૪ ના રોજનો રૂ.૩,૦૦,૦૦૦/- નો સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા આદિત્ય કોમ્પલેક્ષ, કરજણ વહીવટી સંકુલ એમ.જી.રોડ, રાજપીપલા શાખાનો ચેક નં. ૫૭૮૧૯૫ અને બીજો ચેક તા.૦૧/૦૪/૨૪ ના રોજનો રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/- નો સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા આદિત્ય કોમ્પલેક્ષ, કરજણ વહીવટી સંકુલ એમ.જી.રોડ, રાજપીપલા શાખાનો ચેક નં. ૫૭૮૧૯૬ નો લખી ફરીયાદીને આપેલ અને તે સમયે આરોપીએ ફરીયાદીને ભરોસો અને વિશ્વાસ આપેલ કે સદર ચેક બેંકમાં રજુ કરતા ફરીયાદીને તેઓની લેણી રકમ પરત મળી જશે. જેથી ફરીયાદીએ સદર ચેક વસુલાત માટે રજુ કરતા તે ચેક તા. ૧૭/૦૫/૨૪ ના રોજ જમા કરાવતા સદર બંને તકરારી ચેક બાઉસ થયાની જાણ અમારી બેંક એચ.ડી.એફ.સી મેઈન બ્રાંચમાંથી તા. ૧૮/૦૫/૨૦૨૪ના રોજ રીટર્ન મેમા દ્વારા થયેલ ફરીયાદીના સરનામા ઉપર જતા ત્યાં કોઈ હાજર ન હોય રીટર્ન બેંકમાં જતુ રહેલ. જેની જાણ અમોને તા. ૨૭/૦૫/૨૦૨૪ના રોજ થતા સદર રીટર્ન મેમોમાં જોતા તે તકરારી ચેક FUND

INSUFFICIENT ના શેરાથી પરત ફરેલો. જેથી ફરીયાદીએ તેઓના વકીલશ્રી મારફતે તા. ૧૩/૦૬/૨૪ ના રોજ આરોપીને નેગો કલમ ૧૩૮ મુજબની નોટીસ આપેલ. જે નોટીસ આરોપીને તા.૧૫/૦૬/૨૪ ના રોજ બજી ગયેલ અને તેમ છતાં દિન- ૧૫ માં આરોપીએ ચેકની રકમ ચુકવી આપેલ નહીં હોવાથી ફરીયાદીએ હાલની ફરીયાદ નેગો કલમ ૧૩૮ મુજબ અત્રેની કોર્ટમાં દાખલ કરેલ છે. આમ ચેકની રકમ અને થયેલ ખર્ચ મેળવવા હાલની આ ફરીયાદ આરોપી સામે આપવી પડેલ છે. સબબ સદર કામના આરોપીને નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ મુજબ કાયદામાં જણાવ્યા મુજબની સખત સજાનો હુકમ ફરમાવવા તેમજ સદર કામના આરોપીને ચેકની રકમ કરતા બમણી રકમનો દંડનો હુકમ ફરમાવવા તેમજ ચેકની રકમ તથા થયેલ ખર્ચ ફરીયાદીને વળતર તરીકે અપાવવા તેમજ કોર્ટને યોગ્ય અને મુનાસીબ લાગે તેવી હર કોઈ દાદ અપાવવા હાલની અરજ ગુજરેલ છે.

(૨) આ કામના આરોપીને સમન્સ બજતાં તેઓ અત્રેની કોર્ટ સમક્ષ હાજર થતાં ક્રિ.પ્રો. કોડની કલમ-૨૦૭ અન્વયે ફરીયાદ તથા તેની સાથે રજુ તમામ દસ્તાવેજોની નકલો વિના મૂલ્યે પુરી પાડવામાં આવેલી. અત્રે એ હકિકતની નોંધ લેવાની કે, સદર કામે આંક-૧ નીચે હુકમ કરી સદર કેસ સમન્સ ટ્રાયલ ચલાવવાનો હુકમ કરવામાં આવેલ છે. ત્યારબાદ ક્રિ.પ્રો.કોડની કલમ-૨૫૧ હેઠળ **આંક-૭**થી આરોપીની પ્લી નોંધી ગુના અંગે પુછતાં તેઓએ ગુનાનો ઈન્કાર કરેલો, જેથી સદર કેસની કાર્યવાહી આગળ ચલાવવામાં આવેલ છે.

(૩) ત્યારબાદ ફરીયાદપક્ષે **આંક-૦૫** થી તેઓ તરફે રજુ થયેલ દસ્તાવેજોને આંક આપવા અરજી રજુ કરતાં તે દસ્તાવેજોને સાહેદ તરફે સરતપાસમાં રીફર કરવામાં આવેલ છે તેથી ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની જોગવાઈને આધીન દસ્તાવેજી પુરાવાને આંકે પાડવાનો હુકમ કરવામાં આવેલ છે. આ કામે ફરીયાદ પક્ષ તરફે તેમની ફરીયાદ હકિકતના સમર્થનમાં નીચે મુજબના લેખીત તથા મૌખિક પુરાવાઓ રજુ કરવામાં આવેલ છે.

- (જ) ફરીયાદપક્ષ તરફે પોતાનાં કેસનાં સમર્થનમાં નીચે મુજબનાં મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ રજુ કરવામાં આવેલ છે.

મૌખિક પુરાવો

<u>ક્રમ</u>	<u>સાહેદ</u>	<u>આંક</u>
૧	ફરીયાદી ચિંતન રમણભાઈ પંચાલ સોગંદ ઉપરની સરતપાસની એફીડેવીટ	૦૪

દસ્તાવેજી પુરાવો

<u>ક્રમ</u>	<u>દસ્તાવેજ</u>	<u>આંક</u>
૧	અસલ તકરારી ચેક નં. ૫૭૮૧૯૫	૨૧
૨	અસલ તકરારી ચેક નં. ૫૭૮૧૯૫નો રીટર્ન મેમો	૨૨
૩	અસલ તકરારી ચેક નં. ૫૭૮૧૯૬	૨૩
૪	અસલ તકરારી ચેક નં. ૫૭૮૧૯૬નો રીટર્ન મેમો	૨૪
૫	નોટીસની સ્થળપ્રત	૨૫
૬	પોષ્ટ ખાતાની રસીદ	૨૬
૭	ઓનલાઈન ટ્રેડીંગ રીપોર્ટ	૨૭
૮	એકનોલોજમેન્ટ રીપોર્ટ	૨૮
૯	નોટીસની સ્થળપ્રતનો જવાબ તેમજ પ્રતિજવાબ	૨૯
૧૦	ફરીયાદીના બેંક સ્ટેટમેન્ટની કોપી	૩૦

ઉપરોક્ત પુરાવાઓ સિવાય ફરીયાદપક્ષ તરફે અન્ય કોઈ પુરાવાઓ રજુ કરવામાં આવેલા નથી.

- (પ) આ કામે આરોપીનું ક્રિ. પ્રો. કોડની કલમ-૩૧૩ મુજબ વિશેષ નિવેદન નોંધવા માટે સદસ કેસ મુલતવી રાખવામાં આવેલ પરંતુ પોકાર કરતા આરોપી કે તેમના વકીલશ્રી હાજર રહેલ નથી કે કોઈ વધારાનું નિવેદન આપેલ નથી. જેથી તેમનો એફ.એસ.નો હકક બંધ કરવામાં આવેલ છે.

(૬) દલીલો :-

સદર કામે ફરીયાદપક્ષે વિ.વ.શ્રીએ તેઓની દલીલોમાં પુરાવાનાં આધારે કેસ પુરવાર થયેલ હોય, યોગ્ય સજા કરવા, દંડ કરવા તથા વળતર અપાવવા અરજ કરેલ છે તેમજ ફરીયાદપક્ષે આંક-૩૧થી કલોઝીંગ પુરસીસ રજુ કરેલ છે. જ્યારે આરોપી તરફે દલીલ કે રજુઆત નથી.

(૭) આ કામે ઉભય પક્ષકારો તરફે કરવામાં આવેલ દલીલો, ફરીયાદ તથા રેકર્ડ ઉપર આવેલ પુરાવો વંચાણો લેતા હાલનાં કેસનાં નિર્ણય માટે આ અદાલત સમક્ષ નીચે મુજબના મુદ્દાઓ ઉપસ્થિત થાય છે.

-: મુદ્દાઓ :-

મુદ્દા નં.૧ :- શું ફરીયાદ પક્ષ નિઃશંકપણે પુરવાર કરે છે કે, આ કામના તહોમતદારે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ મુજબનો શિક્ષાપાત્ર ગુનો કરેલ છે ?

મુદ્દા નં.૨ :- શું હુકમ ?

(૮) ઉપરોક્ત મુદ્દાઓના મારા મત મુજબ નિર્ણય તથા કારણો નીચે મુજબ છે.

-: નિર્ણયો :-

મુદ્દા નં. ૧ :- હકારમાં.

મુદ્દા નં. ૨ :- આખરી હુકમ મુજબ

-: નિર્ણય માટેનાં કારણો :-

(૯) પુરાવાના કાયદા અનુસાર જે પક્ષકાર જે હકિકત સાથે કોર્ટ સમક્ષ આવેલ હોય તે હકિકત પુરવાર કરવાની જવાબદારી જે તે પક્ષકારના શીરે રહે છે. ચેક પરત ફર્યાના કેસમાં પ્રાથમિક તબક્કે ફરીયાદીએ પુરાવો આપવાનો હોય છે અને પુરાવો રજુ થયા બાદ ફરીયાદીની તરફેણમાં અધિનિયમની કલમ-૧૧૮ અને ૧૩૮ પ્રમાણેનું અનુમાન દોરવું પડે છે તે માટે સૌ પ્રથમ ધી નેગો.ઈન્સ્ટ્રુ.એક્ટની કલમ-૧૩૮ નાં તત્વો પુરવાર થાય છે કે કેમ ? તે ધ્યાને લેવું પડે. હાલના કેસમાં તહોમતદાર વિરુદ્ધનો આક્ષેપ ધી

નેગો. ઈન્સ્ટ્રુ. એક્ટની કલમ-૧૩૮ અન્વયેના ગુના સંબંધનો મુકવામાં આવેલ છે. જેમાં સૌ પ્રથમ ધી નેગો. ઈન્સ્ટ્રુ. એક્ટની કલમ-૧૩૮ નાં તત્વો પુરવાર થાય છે કે કેમ ? તે ધ્યાને લેવું પડે .

➤ કલમ-૧૩૮ ખાતામાં અપૂરતા ભંડોળ વગેરેને કારણે ચેકનો અસ્વીકાર :

સમગ્ર રીતે અથવા અંશતઃ કોઈપણ દેવું કે અન્ય જવાબદારી અદા કરવા માટે, કોઈ વ્યક્તિ, પોતે નિભાવતો હોય તેવા ખાતા ઉપરનો ચેક, એ ખાતામાંથી બીજી વ્યક્તિને નાણાંની ચુકવણી કરવા માટે બેંકરને લખે અને એવા ચેકની ચુકવણી કર્યા વિના બેંક એ પરત કરે, કારણ કે એ ખાતામાની જમા રકમ ચેકના સ્વીકાર માટે અપૂરતી છે, અથવા તો બેંક સાથે સમજૂતીથી કરેલી વ્યવસ્થા કર્યા પ્રમાણે ચેકની રકમ એ રકમ કરતાં વધુ છે, ત્યારે, આવી વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો ગણાશે, અને આ કાયદાની કોઈ અન્ય જોગવાઈઓને બાદ ન આવે તેમ તેને "બે વર્ષ" સુધીની કેદની શિક્ષા, અથવા ચેકની રકમથી બમણી રકમ સુધીનો દંડ અથવા બંને કરવામાં આવશે.

પરંતુ એમ ઠરાવ્યું છે કે..

- (એ) જ્યાં સુધી, ચેક લખ્યાની તારીખથી છ માસ અથવા તે કાયદા માન્ય હોય તે મુદત- એ બેમાંથી જે વહેલી હોય તે મુદતમાં તેવો ચેક બેંકમા રજુ કરવામાં આવ્યો ન હોય,
- (બી) જ્યાં સુધી, તે ચેકનો પેઈ અથવા તો યથાક્રમધારક, જેમ હોય તેમ, તે ચેક વણચૂકવ્યો પરત આવ્યાની બેંક તરફથી તેને માહિતી મળ્યાના 'ત્રીસ દિવસ'ની અંદર તે ચેકના લખનારને લેખીત નોટીસ આપીને તેવી રકમની ચુકવણીની માંગણી કરે નહીં, અને
- (સી) જ્યાં સુધી, એવો ચેક લખનાર, ચેકનાં નાણાં લેનાર પેઈને અથવા તે ચેકમાં યથાનુક્રમધારકને, જેમ હોય તેમ, ઉપરોક્ત નોટીસ મળ્યાના પંદર દિવસમાં એ રકમની ચુકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જાય નહીં, ત્યાં સુધી

આ કલમમાંનું કશું જ લાગુ પડશે નહીં.

ખુલાસો : આ કલમના હેતુઓ માટે દેવું અથવા અન્ય જવાબદારી એટલે કાયદેસર રીતે જેનો અમલ કરાવી શકાય તેવું દેવું અથવા અન્ય જવાબદારી એવો થાય છે.

આમ, નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ નો ગુનો પુરવાર થવા માટે આવશ્યક શરતો નીચે મુજબ છે.

૧. ચેક પોતાની જવાબદારી પૂરી કરવા આપ્યો હોવો જોઈએ.
૨. ચેક અપૂરતા બેલેન્સને કારણે પરત આવ્યો હોવો જોઈએ.
૩. કલમ-૧૩૮માં જણાવ્યા મુજબ ચેક ધારણ કરનારે ચેક લખનારને ૩૦ દિવસમાં નોટીસ આપી હોવી જોઈએ.
૪. કલમ-૧૩૮ માં જણાવ્યા મુજબ નોટીસ બજવાના ૧૫ દિવસોમાં ચેક લખનાર તે રકમ ચૂકવવામાં નિષ્ફળ ગયો હોવો જોઈએ.

ઉપરોક્ત આવશ્યક તત્વો પૂર્ણ થાય તો ધી નેગો. ઈન્સ્ટ્રુ. એક્ટની કલમ-૧૩૮ અન્વયેનો ગુનો બન્યાનું કહેવાય અને ત્યારબાદ ધી નેગો. ઈન્સ્ટ્રુ. એક્ટની કલમ-૧૩૯ તથા કલમ-૧૧૮ મુજબનું ધારકની તરફેણમાં અનુમાન થાય.

➤ કલમ-૧૩૯ ધારકની તરફેણમાં અનુમાન :

જ્યાં સુધી વિપરીત પુરવાર કરવામાં આવે નહીં ત્યાં સુધી એમ અનુમાન કરવામાં આવશે, કે ચેકના ધારકે કલમ-૧૩૮ માં જણાવેલ ચેક, કોઈપણ દેવું અથવા અન્ય જવાબદારીને પૂરેપૂરી રીતે અથવા અંશત : દેવા માટે મેળવ્યો હતો.

નોંધ : પાછો ફરેલ ચેક વર્તમાન દેવું કે જવાબદારી પ્રત્યે હતો તેવું અનુમાન કરવામાં આવશે. એથી વિરુદ્ધ પુરવાર કરવાનો બોજો એટલે કે આપેલો ચેક કોઈ દેવા પ્રત્યે કે જવાબદારી પ્રત્યે ન હતો એ ચેકના આપનાર ઉપર છે.

➤ કલમ-૧૧૮ વટાઉ ખત વિષે માની લેવાની બાબત :

એથી વિરુદ્ધનું સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી, નીચે પ્રમાણે માની લેવામાં આવશે :

(ક) અવેજ વિષે : દરેક વટાઉખત અવેજને માટે કરી આપ્યું અથવા લખી આપ્યું હતું, અને એવું દરેક ખત જ્યારે તે સ્વીકારવામાં આવ્યું હોય, તેના ઉપર શેરો કરી આપવામાં આવ્યો હોય, તે વટાવવામાં આવ્યું હોય અથવા તબદીલ કરવામાં આવ્યું હોય, ત્યારે તે અવેજને માટે સ્વીકાર્યું હતું. તેના ઉપર શેરો કરી આપ્યો હતો, તે વટાવ્યું હતું અથવા તબદીલ કર્યું હતું.

(ખ) તારીખ વિષે : જેના ઉપર તારીખ હોય તેવું દરેક વટાઉખત તે તારીખે કરી આપ્યું અથવા લખી આપ્યું હતું.

(ગ) સ્વીકારના સમય વિષે : સ્વીકારાયેલું દરેક વિનિમયપત્ર તેની તારીખ પછી અને તે પાક્યાની તારીખ પહેલા વાજબી સમયમાં સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું.

(ઘ) તબદીલીના સમય વિષે : કોઈ વટાઉખતની દરેક તબદીલી તે ખત પાકવાની તારીખ પહેલાં થઈ હતી.

(ચ) શેરાઓના ક્રમ વિષે : કોઈ વટાઉખત ઉપર કરેલા હોવાનું જણાતા શેરા તે ખત ઉપર જે ક્રમમાં કરેલા જણાતા હોય તે ક્રમમાં કરેલા હતા.

(છ) સ્ટેમ્પ વિષે: ખોવાઈ ગયેલી પ્રોમીસરી નોટ, વિનિમયપત્ર અથવા ચેક ઉપર રીતસર સ્ટેમ્પ લગાડેલો હતો.

(જ) ધારક યથાક્રમ ધારક છે એમ માની લેવા વિષે : કોઈ વટાઉખતનો ધારક છે યથાક્રમ ધારક છે એમ માની લેવું સિવાય કે , તે ખત તેના કાયદેસરના માલિક પાસેથી અથવા તેનો કાયદેસરનો હવાલો ધરાવતી વ્યક્તિ પાસેથી કોઈ ગુનો કરીને અથવા કપટથી મેળવવામાં આવ્યું હોય અથવા તે ખત કરી આપનાર અથવા સ્વીકારનાર પાસેથી કોઈ ગુનો કરીને અથવા કપટથી, અથવા ગેરકાયદેસર અવેજને બદલે મેળવવામાં

આવ્યું હોય. ખતનો ધારક પોતે યથાક્રમ ધારક છે એમ સાબીત કરવાનો બોજો તેના ઉપર છે.

(૧૦) આ કામે મુદ્દા નં-૧ ના સંદર્ભમાં જોવામાં આવે તો, મુદ્દા નં-૧ પુરવાર કરવાની જવાબદારી પ્રાથમિક રીતે ફરીયાદપક્ષની છે. આરોપી સામેનું ફરીયાદીનું બાકી લેણું કાયદેસરનું વસુલ થવા પાત્ર છે અને તે કાયદેસરના વસુલ કરવાપાત્ર બાકી લેણાની ચુકવણી પેટે કે બાકી લેણાંની અંશતઃ ચુકવણી પેટે આરોપીએ તકરારી ચેક આપેલા છે અને તે ચેક અસ્વીકૃત થયેલ છે. તેમજ તે ચેક અસ્વીકૃત થયા બાદ આરોપીને તે અંગેની લેખીતમાં સાચા અને ખરા સરનામે જાણ કરવામાં આવેલ છે. તે હકિકત ફરીયાદીએ પુરવાર કરવાની છે. આ સંદર્ભે જોઈએ તો આ કામે ફરીયાદપક્ષે પોતાની આંક-૧ વાળી ફરીયાદ હકિકતના સમર્થનમાં **આંક-૦૪** થી સોગંદ ઉપર લેખીત સરતપાસ રજુ કરેલ છે તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ જેવા કે, ફરીયાદીનું બેંક એકાઉન્ટ સ્ટેટમેન્ટ, ફરીયાદવાળો અસલ ચેક, ચેક રીટર્ન મેમો, ડિમાન્ડ નોટીસની સ્થળપ્રત, નોટીસ રજી.એ.ડી. કર્યાની પોસ્ટની પાવતી, ઓનલાઈન ટ્રેડીંગ રીપોર્ટ, એકનોલોજમેન્ટ રીપોર્ટ, નોટીસનો જવાબ તથા પ્રતિનોટીસ રજુ કરેલ છે. અત્રે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ માં કરેલ જોગવાઈઓ મુજબ ફરીયાદીએ હાલના કામે જે આવશ્યક તત્વો સાબિત કરવાના છે તે જોતાં ચેક ફરીયાદીએ પોતાના ખાતામાં ચેકમાં લખેલ તારીખે અથવા ચેકની વેલીડીટી પીરીયડમાં કે બે માંથી જે વહેલું હોય તે પ્રમાણે રજુ કરી દેવો જોઈએ. તેના અનુસંધાનમાં હાલના કામનો પુરાવો વંચાણો લેતાં, ફરીયાદવાળો તકરારી ચેક **આંક-૨૧ અને આંક-૨૩ વાળા ચેક તા.૦૧/૦૪/૨૦૨૪** ના રોજના છે જે ચેક બેન્કમાં જમા કરાવતાં બેન્કનાં તા.૧૮/૦૫/૨૦૨૪ નાં રીટર્ન મેમોથી "ફંડ ઈનસફીસીયન્ટ" ના શેરા સાથે વગર સ્વીકારાયે પરત ફરેલો છે, જેનો રીટર્ન મેમો **આંક-૨૨ અને આંક-૨૪** થી રજુ થયેલ છે.

ચેક ધારણ કરનાર અથવા જે વ્યક્તિના નામનો ચેક છે તેણે ચેકની રકમની માંગણી ચેક પરત ફર્યાની જાણ તેઓને થાય તેના ૩૦ (ત્રીસ) દિવસમાં લેખીતમાં ચેક

આપનાર વ્યક્તિ પાસે કરવી જોઈએ. આ કામે ચેક પરત ફર્યા બાદ તે અંગેની ચેકના નાણાની માંગણી કરતી **આંક-૨૫** વાળી નોટીસ ફરીયાદપક્ષે આરોપીના સરનામે ફરીયાદપક્ષે આરોપીના સરનામે રજી.એ.ડી. દ્વારા મોકલેલી. નોટિસ રજી.એ.ડી. કર્યાની નાણા ભર્યાની પહોંચ **આંક-૨૬** રજુ કરવામાં આવેલ છે. વધુમાં હાલના કામે રજુ થયેલ **આંક-૨૧ અને આંક-૨૩** વાળો તકરારી ચેક વંચાણે લેતાં તેના પેઈના કોલમમાં હાલના ફરીયાદીનું નામ જણાઈ આવે છે. આમ, તકરારી ચેકના પેઈ હાલના ફરીયાદી હોવાનું જણાઈ આવે છે અને તેઓએ તકરારી ચેકના નાણાંની માંગણી કરતી નોટીસ આરોપીને મોકલેલી છે.

આમ, ફરીયાદીએ આરોપી પાસે કલમ-૧૩૮ માં ઠરાવ્યા મુજબ ચેક પરત ફર્યા બાદ ચેકના નાણાંની માંગણી કરેલી છે તે હકિકત ફલીત થાય છે. આમ, ફરીયાદવાળો ચેક પરત ફર્યાની તારીખથી ૩૦ (ત્રીસ) દિવસમાં ફરીયાદીએ આરોપીને ચેક પરત ફર્યાની જાણ લેખીતમાં કરી ચેકની રકમની માંગણી કરેલ છે તે હકિકત ફલીત થાય છે. તે પ્રમાણે નોટીસ મળી ગયેલાના પંદર દિવસમાં ચેક આપનારે ચેકની રકમ ચેક ધારણ કરનાર અથવા ચેકમાં લખેલ નામવાળી વ્યક્તિને ચુકવી દેવી જોઈએ. જ્યારે હાલના કામે ફરીયાદીએ **આંક-૨૫** વાળી નોટીસ આરોપીને મોકલેલી જે નોટીસ આરોપીને બજી ગયેલ છે તે અંગેનો પોસ્ટ ખાતાનો ઓનલાઈન રીપોર્ટ **આંક -૨૭** થી રજુ થયેલ છે. આમ, આરોપીને નોટીસ મળ્યાના ૧૫ (પંદર) દિવસની અંદર રેકર્ડ મુજબ આરોપી દ્વારા ડીમાન્ડ નોટીસ મુજબની કોઈ રકમ ફરીયાદીને ચુકવી આપેલાની હકિકત રેકર્ડ ઉપર નથી. આમ, ઉપરોક્ત તમામ પુરાવાઓના આધારે એ હકિકત સાબિત થાય છે કે, ફરીયાદ પક્ષ દ્વારા એક્ટની કલમ-૧૩૮(એ), (બી), (સી) મુજબના ત્રણેય તત્વોનું પાલન થયેલ છે. જેથી હાલનો કેસ એક્ટની કલમ-૧૧૮ અને ૧૩૯ મુજબના અનુમાનો ઉપર પહોંચવા યોગ્ય કેસ જણાય છે.

(૧૧) આરોપી પક્ષ ઉપરોક્ત કલમ મુજબના અનુમાનોનું ખંડન કરતો પુરાવો રજુ ના કરે તો ત્યાં સુધી આરોપી વિરુદ્ધ એક્ટની કલમ ૧૩૮ મુજબનો ગુનો પુરવાર માનવાનો રહે

છે. નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટ દ્વારા ૨૦૦૯ (૨) G.L.R ૧૨૪૦, મેસર્સ કુમાર એક્સપોર્ટ વિરુદ્ધ વિનોદ શર્માના ચૂકાદામાં પેરા-૧૧ માં અનુમાનો ક્યારે કરી શકાય અને તે અનુમાનોનું ખંડન કરવાની જવાબદારી આરોપી કેવી રીતે નિભાવી શકે તે અંગે વિગતવાર ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

para : 11. The use of the phrase "until the contrary is proved" in Sec. 118 of the Act and use of the words "unless the contrary is proved" in Sec. 139 of the Act read with definitions of " may presume" and "shall presume" as given in Sec. 4 of the Evidence Act, makes it at once clear that presumptions to be raised under both the provisions are rebuttable. When a presumption is rebuttable, it only points out that the party on whom lies the duty of going forward with evidence, on the fact presumed and **when that party has produced evidence fairly and reasonably tending to show that the real fact is not as presumed, the purpose of the presumption is over.** The accused in a trial under Sec. 138 of the Act has two options. He can either show that consideration and debt did not exist or that under the particular circumstances of the case the non-existence of consideration and debt is so probable that a prudent man ought to suppose that no consideration and debt existed. **To rebut the statutory presumptions an accused is not expected to prove his defence beyond reasonable doubt as is expected of the complainant in a criminal trial.** The accused may adduce direct evidence to prove that the note in question was not supported by consideration and that there was no debt or liability to be discharged by him. However, the

Court need not insist in every case that the accused should disprove the non-existence of consideration and debt by leading direct evidence because the existence of negative evidence is neither possible nor contemplated. At the same time, it is clear that bare denial of the passing of the consideration and existence :) debt, apparently would not serve the purpose of the accused. Something which is probable has to be brought on record for getting the burden of proof shifted to the complainant. **To disprove the presumptions, the accused should bring on record such facts and circumstances, upon consideration of which, the Court may either believe that the consideration and debt did not exist or their non-existence was so probable that a prudent man would under the circumstances of the case, act upon the plea that they did not exist.** Apart from adducing direct evidence to prove that the note in question was not supported by consideration or that he had not incurred any debt or liability, the accused may also rely upon circumstantial evidence and if the circumstances so relied upon are compelling, the burden may likewise shift again on to the complainant. The accused may also rely upon presumptions of fact, for instance, those mentioned in Sec. 114 of the Evidence Act to rebut the presumptions arising under Secs. 118 and 139 of the Act. The accused has also an option to prove the non-existence of consideration and debt or liability either by letting in evidence or in some clear and exceptional cases, from the case set out by the

complainant, that is, the averments in the complaint, the case set out in the statutory notice and evidence adduced by the complainant during the trial. Once, such rebuttal evidence is adduced and accepted by the Court, having regard to all the circumstances of the case and the preponderance of probabilities, the evidential burden shifts back to the complainant,...

ઉપરોક્ત ચુકાદાને માનપૂર્વક વંચાણે લેતાં, અનુમાનોનું ખંડન કરી શકે તે મુજબનો પ્રોબેબલ બચાવ કે જે બચાવ આધારે અનુમાનોનું ખંડન થાય છે તેવું માનવા સામાન્ય બુદ્ધિશાળી માણસ પ્રેરાય તેવો પુરાવો આરોપીપક્ષે રજુ કરવામાં આવેલ છે કે કેમ ? અથવા તેવો બચાવ આરોપી પક્ષ રેકર્ડ ઉપર લાવી શકેલ છે કે કેમ ? તે ધ્યાને લેવું પડે.

(૧૨) હાલના કેસમાં ફરીયાદી દ્વારા **આંક-૦૪** થી સોગંદ ઉપર જુબાની આપવામાં આવેલ છે. તેઓએ પોતાની જુબાનીમાં ફરીયાદ મુજબની હકિકતો જણાવેલ છે. સદર ફરીયાદીની ઉલટતપાસ કરવા માટે આરોપીને અવાર-નવાર તકો આપવા છતાં આરોપી દ્વારા ફરીયાદીની ઉલટતપાસ કરવા માટે કોઈ જ કાર્યવાહી કરવામાં આવેલ નથી. ત્યારબાદ આંક-૧૭ લગત હુકમ કરી ફરીયાદીની ઉલટતપાસ કરવાનો આરોપીનો હક બંધ કરવામાં આવેલ છે. ત્યારબાદ ફરીયાદપક્ષે વધુ પુરાવો રજુ ન થતા આરોપીના એફ.એસ. માટે રાખવામાં આવેલ. આમ, સમગ્ર રેકર્ડ ધ્યાને લેતાં. આરોપીને પોતાનો બચાવ કરવા માટે અવાર-નવાર તકો આપવા છતાં આરોપી સતત બેદરકાર રહેલ છે. આમ, સમગ્ર રેકર્ડ ઉપર ફરીયાદપક્ષનો પુરાવો બિન પડકારાયેલ રહેલ છે અને આરોપી દ્વારા નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ કલમ-૧૧૮ તથા ૧૩૯ ના અનુમાનોનું ખંડન કરતી કોઈ હકિકત કે પુરાવો રેકર્ડ ઉપર લાવી શકેલ નથી. જેથી આરોપી દ્વારા ફરીયાદવાળો ચેક કાયદેસરના લેણાં પેટે ફરીયાદીને આપેલ હોવાની હકિકત માનવાને કારણ રહે છે. આમ, આ સંજોગોમાં એ હકિકત સ્પષ્ટ સાબીત થાય છે કે, **આંક-૨૧ અને આંક-૨૩** વાળા ચેક આરોપી દ્વારા ફરીયાદીને રૂ.૩,૦૦,૦૦૦/- અને

રૂ.૧,૦૦,૦૦૦/-નાં લેણાં પેટે ફરીયાદીને આપેલ હતો. જે ચેક " ફંડ ઈનસફીસીયન્ટ" ના કારણે વણસ્વીકારાયે પરત ફરેલ હોય આરોપીએ નેગો. ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ કલમ-૧૩૮ ની જોગવાઈનો ભંગ કરેલ છે. વધુમાં ફરીયાદી અને આરોપી તરફે આંક-૧૨, ૧૬, ૧૮ તથા આંક-૧૯ વાળી પુરસીસ થી અલગ અલગ તારીખોએ અલગ અલગ રકમ ચુકવી આપેલ હોવાનું જાહેર કરેલ છે.

(૧૩) આમ, ઉપર મુજબ કરેલ સઘળી ચર્ચાના અંતે એવું જણાય છે કે, આરોપી પક્ષ પોતાનો બચાવ સફળ રીતે પુરવાર કરી શકેલ નથી કે ફરીયાદી તરફેના અનુમાનનું ખંડન થાય તેવો કોઈ બચાવ રેકર્ડ ઉપર લાવેલા નથી. આરોપીએ, ફરીયાદીની તેમની પાસે કોઈ બાકી લેણી રકમ રહેતી નથી કે ફરીયાદીને જે ચેક આપવામાં આવેલ છે તે ચેક કોઈ દેવા કે જવાબદારી પેટે આપવામાં આવેલ નથી તેવો ખંડનાત્મક પુરાવો લાવેલા નથી. તે જોતાં આરોપી પોતાની સામે પડેલ પુરાવાનું અને નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ કલમ- ૧૧૮ તથા ૧૩૮ મુજબના અનુમાનોનું ખંડન કરી શકેલ નથી કે ખંડનાત્મક પુરાવો રજૂ કરી શકેલ નથી. આમ તમામ હકિકતો પરથી આરોપીને ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ- ૧૩૮ ના ગુના માટે તકસીરવાન ઠરે છે તેવું અત્રેની અદાલતનું નમ્મપણે માનવું છે. ઉપરોક્ત તમામ સંજોગોમાં ફરીયાદપક્ષે રજૂ કરેલા તમામ પુરાવાનું મુલ્યાંકન કરતા ફરીયાદીએ આ કામના આરોપી સામે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ- ૧૩૮ અન્વયેનો ગુનો નિ:શંકપણે પુરવાર કરેલો હોય આમ, ઉપરોક્ત તમામ સંજોગોમાં હું **મુદા નં.૧ નો જવાબ "હકારમાં"** આપું છું.

(૧૪) મુદા નં.૨

ઉપરોક્ત કરેલ સમગ્ર ચર્ચા અને મુદા નં.૧ ના નિર્ણયના અનુસંધાને ફરીયાદપક્ષ પોતાનો કેસ પુરવાર કરવામા સફળ થયેલ હોય આરોપી **પટેલ દિવ્યેશભાઈ અશોકભાઈ** રહે.૧૮૪, મંદીર ફળીયુ, ભદામ તા.નાદોડ, જી.નર્મદા નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ ના ગુનામા તકસીરવાન ઠરાવવામાં આવે છે.

આરોપી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ના ગુનામાં તકસીરવાન

ઠરાવવામાં આવતા હોઈ આખરી હુકમ કરતાં પહેલાં આરોપીને પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એક્ટ તેમજ ફી.પ્રો.કોડ કલમ ૩૬૦ ની જોગવાઈનો લાભ આપવા પાત્ર છે કે કેમ તે હકીકત ધ્યાનમાં લેવી પડે. આરોપીએ આર્થિક ગુનો કરેલ છે. અત્યારના પ્રવર્તમાન સમયમાં ઘંઘાને લગતા તમામ નાણાંકીય વ્યવહારો ચેક ઉપર આધારીત છે. મોટી રકમના નાણાંની લેવડ દેવડ ચેકથી થાય છે અને આ ચેક ચલણી નોટ જેવો ક્ષતિ રહીત હોવો જોઈએ. એક વખત જો એક વ્યક્તિ બીજી વ્યક્તિ કે બેંકને ચેક આપે તો તે ચેકનું અવમુલ્યન થવું જોઈએ નહીં. ચેક પરત ફરે તો તેનો અર્થ એવો થાય કે ચેકનું અવમુલ્યન થયેલ છે અને તેની કોઈ કીમત નથી તેવું કહી શકાય અને એટલા માટે જ ચેક પરત ફર્યાની ફરીયાદમાં પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એક્ટ અને ફી.પ્રો.કોડ કલમ-૩૬૦ ની જોગવાઈનો લાભ આપવો જોઈએ નહીં. આમ ઉપર મુજબ તમામ હકીકત અને ચર્ચા જોતાં આરોપીને પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એક્ટ તેમજ ફીમીનલ પ્રોસીજર કોડ કલમ-૩૬૦ ની જોગવાઈનો લાભ આપવા પાત્ર નથી. કાયદાની જોગવાઈ તથા ચેકની રકમ ધ્યાનમાં લેતાં આરોપીને યોગ્ય સજા અને યોગ્ય દંડ થવો જોઈએ તેમ હુ માનુ છું.

અત્રે એ નોંધનીય છે કે હાલનો કેસ સમન્સ ટ્રાયેબલ કેસ છે અને સમન્સ ટ્રાયેબલ કેસમાં આરોપીને સજા અંગે સાંભળવું જરૂરી નથી. હાલના કેસના સંજોગો ધ્યાને લેતા આરોપી પોતે કોર્ટ સમક્ષ હાજર રહેલ નથી. તેવા સંજોગોમાં આરોપીની ગેરહાજરીમાં કોર્ટને ચુકાદો આપવો પડે તેવી પરિસ્થિતિ ઉપસ્થિત થયેલ છે. સીઆર.પી.સી. કલમ-૩૫૩(૭) ની જોગવાઈ અને નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલ ચુકાદો જે જી.એલ.એચ. ૨૦૧૭(૩) પાના નં.૧૪૬ માં પ્રસિદ્ધ થયેલ છે તે શરદ જેઠાલાલ સાવલે વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાતના ચુકાદામાં નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટે એવું ઠરાવેલ છે કે, આરોપીની ગેરહાજરીમાં પણ ચુકાદો જાહેર કરી શકાય અને આરોપીની ગેરહાજરીમાં જાહેર કરવામાં આવેલ ચુકાદો માન્ય છે.

સીઆર.પી. સીની કલમ-૨૫૫ ની જોગવાઈ ધ્યાને લેતા તેમાં આરોપીને સજા અંગે સાંભળવું તે કોર્ટની વિવેકાધિન સત્તા છે. હાલના કામના આરોપીની વર્તણૂક જોવામાં

આવે તો આરોપી કોર્ટ સમક્ષ હાજર રહેલ નથી. અને આરોપીએ નેગોશીએબલ ઈનસ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ હેઠળ આર્થિક ગુનો કરેલ છે. અને તેવા સંજોગોમાં આરોપીને સાંભળવા માટે મુલતવી રાખવું યોગ્ય કે ઉચિત જણાતું નથી.

નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે **આર. મોહન વિ. એ.કે. વિજયકુમાર** ના ચુકાદામાં પ્રસ્થાપિત કરેલ સિધ્ધાંતો મુજબ આરોપી પાસેથી ફરીયાદીને વળતર અપાવી શકાય અને જો આરોપી તે વળતર ચુકવવામાં કસુર કરે તો તે કસુર બદલ મેજીસ્ટ્રેટ કોર્ટ આરોપીને સજા કરી શકે તે મુજબના સિધ્ધાંતો પ્રસ્થાપિત કરેલ છે. તેવા સંજોગોમાં મુદ્દા નં.૨ અનવયે નીચે મુજબનો આખરી હુકમ ફરમાવવામાં આવે છે.

-:: હુકમ ::-

- (૧) આથી ક્રી.પ્રો.કોડ.કલમ-૨૫૫(૨) અન્વયે આરોપી **પટેલ દિવ્યેશભાઈ અશોકભાઈ** રહે.૧૮૪, મંદીર ફળીયુ, ભદામ તા.નાદોડ, જી.નર્મદા વાળાઓને ધી નેગો.ઈ.એક્ટ-૧૮૮૧ની કલમ-૧૩૮ નાં ગુનામાં તકસીરવાન ઠરાવીને વર્ષ-૨ (બે) ની સાદી કેદની સજા ફરમાવવામાં આવે છે.
- (૨) ભારતીય ફોજદારી સંહિતાની કલમ-૩૫૭(૩) અન્વયે આરોપીએ ફરીયાદીને વળતર તરીકે ફરીયાદમાં જણાવેલ ચેકની રકમ રૂ.૪,૦૦,૦૦૦/- પૈકી બાકી રહેતી રકમ આજથી એક માસની મુદ્દતમાં ચુકવી આપવા તેવો હુકમ કરવામાં આવે છે. જો આરોપી સદર વળતરની રકમ ચુકવવામાં કસુર કરે તો તેઓએ વધુ ૩ માસ (ત્રણ માસ)- ની સાદી કેદની સજા ભોગવવા હુકમ કરવામાં આવે છે.
- (૩) ઉપરોક્ત ગુના અંગે આરોપીએ જો કોઈ સમયે કાચા કામે કેદમાં પસાર કરેલ હોય તો તેવો સમય ક્રી.પ્રો.કોડની કલમ-૪૨૮ મુજબ કેદની શિક્ષામાં મજરે ગણવાનો રહેશે.
- (૪) આરોપીના જામીન તથા જાતમુચરકા રદ ગણવાના રહેશે.
- (૫) આરોપી આજરોજ હાજર રહેલ ન હોય, આરોપી વિરૂદ્ધ વોરંટ ઈસ્યુ કરવા હુકમ કરવામાં આવે છે.

(૬) આરોપી હાજર થયેથી અથવા હાજર કરવામાં આવ્યેથી આ ચુકાદાની એક નકલ આરોપીને ફોજદારી કાર્યરીતી સંહિતાની કલમ-૩૬૩ અન્વયે વિનામૂલ્યે પુરી પાડવી.

ઉપરોક્ત હુકમ આજરોજ તારીખ ૦૪મી, માહે : જુન, સને : ૨૦૨૬ ના રોજ ખુલ્લી અદાલતમાં વાંચી સંભળાવી જાહેર કર્યો.

અંકલેશ્વર

તા.૦૪-૦૬-૨૦૨૬

(મિતેષકુમાર કિરીટકુમાર મહેતા)

બીજા એડી. ચીફ જ્યુડીશીયલ મેજીસ્ટ્રેટ
અંકલેશ્વર.

કોડ નં. જી.જે. ૦૧૨૨૫

(એચ.એસ.વાળા ગુજ.સ્ટેનો)